M A T E R I Á L Y

MÝTNE POMERY V STREDOVEKU NA POHRONÍ A POŽITAVÍ

PETER IVANIČ

IVANIČ, Peter. Tolls in the Middle Ages in the Hron and Žitava regions. *Historický časopis*, 2019, 67, 3, pp. 541-554, Bratislava.

Research on road tolls is one of the marginal themes in Slovak historiography. Toll payments included dry tolls payable on roads and bridge or wet tolls payable on bridges, ferries and rivers. Payments were originally part of the royal prerogative. The paper is devoted to the problem of road tolls using the example of two neighbouring regions around the rivers Hron and Žitava, through which some important roads went in the Middle Ages. The author has succeeded in identifying a dense network of toll points on the basis of the written sources. The majority of them are recorded in written sources only from the 14th and 15th centuries. Perhaps we can suppose that some of them already existed in earlier periods. The size of toll payments is only occasionally mentioned. There were long-lasting disputes about the ownership of some important toll points, for example, Starý Tekov.

Key words: Tolls. Roads. Monarch. Archbishop. Hron region. Žitava region.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.3.8>

Dôležitú úlohu v súvislosti s komunikáciami zohrávali mýtné stanice (lat. *tributum, teloneum*). Vyberali sa tu mýtné poplatky, ktoré boli súčasťou kráľovského regálneho práva. Práve cestné mýto tvorilo jeden z hlavných príjmov panovníka. Časť z výnosu sa používala priamo na udržiavanie ciest, mostov, brodov a iných dopravných zariadení.¹ Výskum problematiky má prínos nielen pre hospodárske dejiny, historickú geografiu, ale pomôže aj pri identifikácii a vytýčení trás historických ciest, ktoré sú pamäťou krajiny. Zároveň je zdrojom informácií o dopravných prostriedkoch a intenzite samotnej dopravy.

Problematika mýt v Uhorsku dlhodobo patrila medzi okrajové témy výskumu. Len nedávno bola publikovaná obsiahla monografia o mýtoch maďarskej

1 JUCK, Eubomír. Obchod v mestách na Slovensku v 14. storočí. In *Historický časopis*, 1997, roč. 35, č. 2, s. 257. ISSN 0018-2575; BOLINA, Pavel – CÍLEK, Václav – KLIMEK, Tomáš. *Staré cesty v krajině středních Čech*. Praha: Academia, 2018, s. 192. ISBN 9788020028310.

historičky Boglárky Weisz. Autorka spracovala predovšetkým typológiu colných poplatkov a priblížila colnú politiku uhorských panovníkov do konca vlády Karola Róberta z Anjou. Hlavnou časťou práce je katalóg lokalít, kde sa v tomto období vyberalo mýto (aj cestné) alebo sa spomínajú významné brody/prievozy na území Uhorského kráľovstva predovšetkým v období panovania Arpádovcov a Karola Róberta z Anjou.² Boglárka Weisz sa v ďalších prácach venovala predovšetkým problematike trhových poplatkov.³ Staršie monografie maďarských historikov, kde sa riešila problematika platenia mýta, boli tiež zamerané na clo (tridsiatok). Sándor Domanovszky vydal už v roku 1916 monografiu, kde sleduje nariadenia Arpádovcov, Karola Róberta z Anjou i Žigmunda Luxemburského a uvádza aj konkrétne príklady z dochovaných prameňov. Okrajovo spomína tiež iné typy mýtnych poplatkov.⁴ Ďalšia publikácia o tridsiatkových stanicích vyšla až v roku 1990 a jej autorom je Zsigmond Pál Pach, ktorý nadväzuje na Sándora Domanovského. Zaoberá sa predovšetkým výškou poplatkov a terminológiou.⁵

Prvú samostatnú rozsiahlejšiu štúdiu zameranú na mýtné pomery v stredoveku na území dnešného Slovenska uverejnil na začiatku 20. storočia Elemér Mályusz. Spracoval v nej zmienky o mýtach a poplatkoch v Turci do polovice 16. storočia.⁶ Až v roku 1971 Peter Štanský nadviazal na túto prácu a doplnil ju o ďalšie informácie predovšetkým z obdobia novoveku.⁷ V slovenskej historiografii sa venovala patričná pozornosť taktiež mýtam a prevozom na území dnešnej Bratislavy. Mýtami na Malom Dunaji sa zaoberal Július Bartl pôvodne vo svojej diplomovej práci, z ktorej neskôr publikoval štúdiu.⁸ Rozsiahly príspe-

- 2 WEISZ, Boglárka. *A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013. ISBN 9789639627635.
- 3 WEISZ, Boglárka. *Vásárok és lerakatok a középkori magyar királyságban*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2012. ISBN 9789639627451; WEISZ, Boglárka. *Az esztergomi vám Árpád-kori története*. In *Századok*, 2003, roč. 137, č. 4, s. 973-981. ISSN 0039-8098; WEISZ, Boglárka. *Vásárok a középkorban*. In *Századok*, 2010, roč. 144, č. 6, s. 1397-1454. ISSN 0039-8098.
- 4 DOMANOVSKY, Sándor. *A harmincadván eredete*. Budapest 1916.
- 5 PACH, Zsigmond Pál. „*A harmincadván eredete*.” Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990. ISBN 9630556278. Autor sa problematike tridsiatku venuje aj v ďalších príspevkoch. Pozri PACH, Zsigmond Pál. *A harmincadván az Anjou-korban és a 14–15. század fordulóján*. In *Történelmi Szemle*, 1999, roč. 41, č. 3-4, s. 231-277. ISSN 0040-9634.
- 6 MÁLYUSZ, Elemér. *Turócmezgye vámhefyei és forgalma a középkorban*. In *Századok*, 1919, roč. 53, č. 1, s. 34-56. ISSN 0039-8098.
- 7 ŠTANSKÝ, Peter. *Mýtné pomery v Turci*. In *Kmetianum. Vlastivedný zborník Turčianskeho múzea A. Kmeťa*. 2. Martin: Osveta, 1971, s. 145-158.
- 8 BARTL, Július. *Mýta na Malom Dunaji vo vzťahu k Bratislave a bratislavskému mýtu (Príspevok k topografii bratislavských mýt)*. In *Sborník Slovenského národného múzea*. 57. História 3. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1963, s. 51-66.

vok na túto tému naposledy uverejnil Juraj Šedivý.⁹ Parciálne je problematika stredovekého mýta obsiahnutá v prácach Petra Ivaniča.¹⁰ Mýtné stanice v oblasti dolného Ponitria a čiastočne dolného Považia uvádza vo svojom článku o cestnej sieti na dolnom Ponitří Ľudmila Maslíková.¹¹ Príspevok k stredovekým mýtam v oblasti severozápadného Slovenska publikoval Peter Šimko.¹² Stredovekú cestnú sieť na východnom Slovensku spracoval Michal Slivka, pričom uvádza aj mýtné stanice.¹³

V tomto príspevku sa zameriavame na mýtné stanice, ktoré existovali v stredoveku na území dvoch susedných regiónov – Požitavia a Pohronia. Cez obidve oblasti viedla v skúmanom období rozvinutá cestná sieť.

Cestné mýto a stredoveké Uhorsko

Pre obdobie raného stredoveku neexistuje v písomných prameňoch žiadna zmienka o výbere mýta na území dnešného Slovenska. Nedá sa preto presne určiť, kedy sa začalo s jeho výberom. Na základe doterajšieho výskumu možno konštatovať, že v stredovekom Uhorsku existovalo niekoľko druhov mýtnych poplatkov. V prvej knihe zákonov kráľa Kolomana (1095 – 1116) je zmienka, že už Štefan I. (997 – 1038) nariadil, aby trhové mýto platili nielen kupci, ale aj tí, čo na trhu predávajú vlastné produkty.¹⁴ Mýto sa spomína takisto aj v dvadsiatom piatom článku, kde je zmienka o tom, že desiatok z neho dostáva príslušné diecézne biskupstvo a tretinu zo zvyšku príslušný župan.¹⁵ Toto prerozdelenie príjmov z mýta sa pravdepodobne týkalo aj cestného mýta. Tento typ mýta obsahoval suché mýto platené na cestách a mostné (mokré) mýto platené na mostoch,

- 9 ŠEDIVÝ, Juraj. Stredoveké prístavy (prievozy) a mýta na Dunaji v okolí Bratislavy. In MUNKOVÁ, Mária – PAVLÍKOVÁ, Lenka (eds.). *Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí*. Bratislava: Štátny archív v Bratislave, 2014, s. 343-370. ISBN 9788022413879.
- 10 IVANIČ, Peter. *Stredoveká cestná sieť na Pohroní a Poiplí*. Nitra: UKF v Nitre, 2011, s. 60-64. ISBN 9788080948825; IVANIČ, Peter. Cestná sieť a mýtné stanice na Požitaví v období stredoveku. In *Studia Historica Nitriensia*, 2016, roč. 20, č. 2, s. 419-430. ISSN 1338-7219; IVANIČ, Peter. Cestné mýto na dolnom a strednom Považí v stredoveku. In ŠIMKO, Peter (ed.). *Dejiny cestnej dopravy na Slovensku II*. Žilina: Považské múzeum, 2017, s. 59-68. ISBN 9788088877783.
- 11 MASLÍKOVÁ, Ľudmila. Vývoj cestnej siete v regióne dolného Ponitria do začiatku 15. storočia. In *Medea. Studia mediaevalia et antiqua* 16. 2012. Bratislava: Katedra všeobecných dejín FiF UK, 2013, s. 23-43. ISSN 1336-7706.
- 12 ŠIMKO, Peter. Cestná doprava a cestovanie v stredoveku na príklade severozápadného Slovenska. In ŠIMKO, Peter (ed.). *Dejiny cestnej dopravy na Slovensku I*. Žilina: Považské múzeum, 2015, s. 29-56. ISBN 9788088877714.
- 13 SLIVKA, Michal. Stredoveká cestná sieť na východnom Slovensku a jej determinanty. In *Slovenská Numizmatika. II*. Nitra: Veda, 1990, s. 83-112. ISBN 8022402222.
- 14 MÁRKUS, Dezső (ed.). *Corpus Iuris Hungarici I. (1000 – 1526)*. Budapest 1899, s. 104.
- 15 MÁRKUS, ref. 14, s. 106.

kompách i riekach. Samotný príjem pre panovníka a správu mýtnic mali na starosti kráľovské hrady. Suché mýto bolo vyberané od chodcov, jazdcov, kupcov, ako aj od vozov a označovalo sa v prameňoch ako *teloneum*, *theloneum*, *tributum*, *tributum viae*, *tributum de via*, *tributum in via*, *tributum viaticum*, *pedagium*, *tributum terrestre*. Mokré mýto vyberané na mostoch sa uvádza ako *tributum/telonium pontis*, *tributum de ponte*, *teloneum pontis*, *redditus pontis*. V prípade, že sa vyberalo na prievoze s kompou, tak sa spomína ako *tributum portis*, *tributum de portu*, *tributum in portu*, *portus cum tributo*, *redditus portus*, *tributum transitus*, *tributum aque*, *tributum in aquis*, *tributum nauli* a *tributum caranis*. Na lodiach sa vyberali poplatky nazývané *tributum in navigio*, *ascendens tributum*, *redditus aque*.

Právo výberu mýta a cla bol pôvodne len kráľovský regál, ktorý sa postupne oslabil donáciami výnosu z činnosti jednotlivých mýtnic a vydávaním privilégií pre mestá. Od čias Štefana I. mal výber na starosti župan. Dve tretiny boli odovzdávané kráľovi a zvyšok dostával župan.¹⁶ Toto je zakotvené aj v *Zlatej bule Ondreja II.* (1205 – 1235) z roku 1222.¹⁷ V nej sa spomína, že mýtnik nesmie byť Žid alebo Izmaelita.¹⁸ Vyberači mýta ako kráľovskí úradníci patrili pod právomoc županov. Nemuseli platiť daň a disponovali právom nosiť zbraň. Termínom *theolenearii* sa označovali v dekréte kráľa Kolomana aj strážcovia krajinských brán v pohraničí. Konkrétne sa v ňom píše, že tí, ktorí by chceli opustiť Uhorsko, musia mať pečať od kráľovského mýtnika a mýtnika komesa, ktorý spravoval pohraničie.¹⁹

O tom, že mýtné poplatky tvorili významnú časť kráľovských príjmov svedčí aj fakt, že za panovania Bela III. (1172 – 1196) sa predpokladá príjem z trhového, suchého a mokrého mýta 30 000 mariek, čo tvorilo 18,1 % z celkových príjmov.²⁰ V tomto období bola ešte väčšina mýtnych staníc v rukách panovníka. Až Ondrej II. začal vo väčšom množstve s ich donáciou. Výber mýta na cestách a prechodoch cez rieky už musel regulovať jeho nástupca Belo IV. (1235 – 1270) v polovici 13. storočia.²¹ Aj napriek tomu postupne narastal počet mýtnych a col-

16 SZILÁGYI, Magdolna. *On the Road: The History and Archaeology of Medieval Communication Networks in East-Central Europe*. Budapest: Archaeolingua, 2014. s. 103-105. ISBN 9789639911574; WEISZ, ref. 2., s. 13-14.

17 MÁRKUS, ref. 14, s. 142.

18 MÁRKUS, ref. 14, s. 140.

19 BAK, János M. – BÓNIS, György – SWEENEY, James Ross – DOMONKOS, Leslie (eds.). *Decreta regni mediaevalis Hungariae. The laws of the medieval kingdom Hungary. Series I, 1000 – 1526. v. 1.* Idyllwild Calif: C. Schlacks Jr, 1999, s. 31. ISBN 88445292.

20 BARTA, János – BARTA, Gábor. III. Béla király jövedelmei (Megjegyzések a középkori uralkodóink bevételéről). In *Századok*, 1993, roč. 127, č. 3-4, s. 433. ISSN 0039-8098.

21 SZÜCS, Jenő. *Az utolsó Árpádok*. Budapest: História-MTA Történettudományi Intézete,

ných staníc, čo spôsobovalo problémy, pretože sa množili sťažnosti na neoprávnené vyberanie mýta. Nakoniec Ondrej III. (1290 – 1301) nariadil v roku 1290, aby sa zrušili mýta na neobvyklých miestach a tie, ktoré zriadil v minulosti Ladislav IV. (1272 – 1290). Zároveň vyňal spod platenia mýta cirkevných hodnostárov a šľachtu. Aj v dekréte z roku 1298 spomína zrušenie mýt zriadených za Ladislava IV. Exkomunikáciou a zhabaním majetku pohrozil tomu, kto by pokračoval vo výbere poplatkov.²² Slobodný prechod šľachty cez mýta sa spomína aj v dekréte Ľudovíta I. Veľkého (1342 – 1382) v roku 1351.²³ Keďže sa niekedy stávalo, že mýtnici vymáhali mýto viackrát, tak v roku 1351 panovník Ľudovít I. Veľký v ôsmom článku svojho dekrétu nariadil, aby sa mýto vyberalo od cestujúceho iba z jedného smeru.²⁴

Nariadenia ohľadom mýta sú zachytené aj v známej nemeckej predlohe *Žilinskej knihy* z roku 1378, kde sa objavuje článok o ľuďoch, ktorí sú oslobodení od platenia mýta a o výške poplatkov. Konkrétne sa uvádza: „*Kňazi a rytieri, ako aj ich služobníctvo sú od mýta oslobodení. Mýto nemusia platiť ani ostatní, nech už idú povozom, na koni alebo peši, ak nie sú nútení použiť most alebo kompu. Podľa práva nemusí človek, ktorý si trúfa riskovať majetok a život, platiť sprievodný (glejtový) poplatok. Zato ale ten, komu človek zaplatil sprievodné, ho musí na svojom území ochrániť pred každou škodou, alebo mu ju musí – v prípade, že nejakú škodu utrpel – nahradiť. Mýto za prázdny povoz je polovičné ako za naložený, za dopoly naložený voz sa platí takisto polovica.*“²⁵ Oslobodení od platenia boli taktiež obyvatelia kráľovských miest v určenom konkrétnom priestore, ktorý sa uvádzal v privilegálnych listinách. V niektorých prípadoch mohli byť oslobodení od platenia mýta aj poddaní. Napríklad v roku 1229 uhorský panovník Ondrej II. oslobodil poddaných benediktínskeho opátstva vo Svätom Beňadiku z Dvorov nad Žitavou od platenia polovice tunajšieho mýta.²⁶

Významne nariadenia ohľadom mýt vydal Žigmund Luxemburský (1387 – 1437) v roku 1435 vo *Väčšom dekréte*, kde v dvadsiatom článku prikazoval vykonať revíziu mýt vo všetkých stolicích v Uhorskom kráľovstve. Bolo to aj z dôvodu, že vznikali nové nelegálne mýtnice. Podľa dvadsiateho prvého článku tohto dekrétu sa mali preskúmať poplatky na mýtach. Pokiaľ by sa nenašli listiny

1993, s. 70-72. ISBN 9638311967.

22 BAK – BÓNIS – SWEENEY – DOMONKOS, ref. 19, s. 44, 49.

23 DÖRY, Franciscus. *Decreta Regni Hungariae: Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1976, s. 136.

24 DÖRY, ref. 23, s. 133.

25 PAPSOVÁ, Mária. *Sasko-Magdeburské právo na Slovensku. Krajinské právo v Žilinskej knihe*. Žilina: Eurokódex, 2014, s. 221. ISBN 97880 81550362.

26 MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I*. Bratislava: Veda, 1971, s. 250, č. 347.

o prvom stanovení mýta alebo nájdený a predložený list neuvádzal výšku mýta, ktoré sa má zaplatiť, tak v tom prípade sa mal mala zistiť výška mýta, ktorá sa zvyčajne platila v minulosti za určité tovary podliehajúce mýtam. Zároveň sa mali preskúmať a obmedziť tie ilegálne cesty a obchádzky, ktoré sa používali, aby sa vyhlo plateniu mýta. Rovnako sa zakazovalo vytvoriť nové cesty cez polia, ktoré mohli viesť k strate a poškodeniu okolitých mýt. Tí, ktorí navyše vyberali mýto za mosty a kompy, mali vždy udržiavať mosty a kompy v dobrom stave, aby cestujúci a plavidlá mohli prechádzať cez tieto mosty a prístavy voľne a bez prekážok. Ak by to zanedbávali, mali byť pokutovaní.²⁷

Mýta na Pohroní

Významné nadregionálne cesty viedli Pohroním nielen vďaka bohatej stredoslovenskej banskej oblasti. Pri sútoku Hrona s Dunajom existoval dôležitý prechod cez Dunaj v oblasti dnešného Štúrova. Na pravom brehu ležal Ostrihom, ktorý bol známy aj ako dôležité prekladisko sedmohradskej soli.²⁸ Roku 1075 sa spomína 10 domov prievozníkov (*nautas*) v dedine s názvom Kakat pri Dunaji, ktoré daroval Gejza I. (1074 – 1077) svätobeňadickému opátstvu.²⁹ Listina neobsahuje konkrétnu zmienku o mýte. Pravdepodobne sa však poplatky za prevoz ľudí, zvierat a tovaru vyberali už v tomto období, pretože v roku 1157 kráľ Gejza II. (1141 – 1162) daroval výnos z mýta v Kakate a Nane ostrihomskému arcibiskupovi „za spásu svojej duše a blaho svojho otca a matky“.³⁰

Ondrej II. v roku 1215 daroval mýto v Kakate a ostrihomské trhové mýto ostrihomskej kapitule. V listine sa uvádza, že sa tu zvyklo mýto vyberať od obchodníkov z celej krajiny. Týmto sa kládla povinnosť prejsť s naloženými vozmi. Museli vojsť do Ostrihomu, kde mali zaplatiť mýto a kráľovský tridsiatok. Ostrihomský arcibiskup a magister ostrihomských križiakov tu mali zabezpečiť prievozníkov a poskytovať im služby. V prípade nepriaznivého počasia sa mal použiť priechod medzi zemou *Scep* a dedinou sv. Štefana na ostrihomskej strane.³¹ Koncom 13. storočia trhové mýto v Ostrihome a mýto z prístavu v Kakate

27 BAK, János M. – ENGEL, Pál – SWEENEY, James Ross – DOMONKOS, Leslie (eds.). *Decreta regni mediaevalis Hungariae. The laws of the medieval kingdom Hungary. Series I, 1000–1526. Volume II, 1301–1457*. Salt Lake City: Charles Schlacks jr. Publisher, 1992, s. 74–75. ISBN 88445292.

28 Bližšie pozri KUČERA, Matúš. Vývoj soľného monopolu na Slovensku v staršom stredoveku. In *Zborník FF UK. Historica. 15*. Bratislava: FF UK, 1964, s. 77–78.

29 MARSINA, ref. 26, s. 55, č. 58. Kakat existoval na území dnešného Štúrova.

30 MARSINA, ref. 26, s. 81, č. 83.

31 MARSINA, ref. 26, s. 156–157, č. 199. Richard Marsina považuje listinu za falzum a jej vznik kladie okolo roku 1288. MARSINA, Richard. Štúdie k slovenskému diplomatúru I. Druhá časť: Obdobie od roku 1000 do 1235. In *Historické štúdie. 18*. Bratislava: Vydavateľstvo

vyberal neprávom ostrihomský kastelán Zdislav, no Ladislav IV. a neskôr Václav II. so synom Václavom III. (Ladislavom V.) udelili toto právo ostrihomskej kapitule. Svedčí o tom dokument z roku 1303.³² Ostrihomský arcibiskup Čanád Tegli nariadil v roku 1337, aby sa od kupcov z Čiech, Švábska, Porýnia a Flandier, ktorí prichádzali do Ostrihomu, na prevoze cez Dunaj vyberalo takéto mýto: od naloženého voza sa mali platiť 4 groše; od naloženého koňa a vola jeden groš a od jazdeckého koňa pol groša.³³

Na dolnom Pohroní sa mýto vyberalo na niekoľkých miestach. Najskôr v Starom Tekove. Už v zakladacej listine kláštora vo Svätom Beňadiku z roku 1075 je zmienka o tom, že opátstvo vlastnilo tretinu mýta v Starom Tekove (*Bors*), Voznici (*Goznucha*), Hliníku (*Gelednuk*) a vo Svätom Križi (*Kerestur*).³⁴ Okrem toho údajne malo príjmy aj z mýta vyberaného na všetkých trhoch v Starom Tekove.³⁵ Belo IV. povolil v roku 1246 kláštoru vo Svätom Beňadiku vlastniť dve kúrie v Starom Tekove, aby sa tu mohlo pokojne a bezpečne vyberať mýto. Jedna kúria so záhradou stála blízko mosta a druhá s príslušenstvom na jeho dolnom konci.³⁶ Na ďalšiu tretinu mýta v Starom Tekove si robil nárok kláštor Blahoslavennej Panny Márie v Klíži. Roku 1293 požiadal o jej navrátenie opát tohto kláštora Albert.³⁷ O mýto malo záujem aj opátstvo v Lelesi, ktoré v dokumente prináležajúcom do roku 1214 tvrdilo, že mu tu patria dve časti.³⁸ Obidve listiny sú však považované za falzá. Nitrianske biskupstvo si tiež nárokovalo na tunajšie mýto, o čom svedčí sťažnosť datovaná do roku 1318, v ktorej sa píše, že Matúš Čák Trenčiansky zabral biskupstvu mýto aj v Starom Tekove.³⁹ O dva roky sa spomína tiež tunajšie mýto.⁴⁰ Roku 1388 prenajalo opátstvo vo Svätom Beňadiku svoj podiel na mýte Ladislavovi zo Šaroviec za ročný poplatok 60 zlatých. Na základe tejto sumy Ľubomír Juck usudzoval, že výnos z celého mýta bol 180

Slovenskej akadémie vied, 1973, s. 83-87.

32 SEDLÁK, Vincent (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I*. Bratislava: Sumptibus Academiae Scientiarum Slovaciae, 1980, s. 116, č. 213.

33 CHLUMECKY, Peter Ritter von (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae Bd. 7 (1334 – 1349)*. Brünn 1858, s. 131, č. 183.

34 Svätý Križ je dnes Žiar nad Hronom.

35 MARSINA, ref. 26, s. 57, č. 58. Práve táto časť textu je však považovaná za interpolovanú. MARSINA, Štúdie k, ref. 31, s. 60.

36 MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II*. Bratislava: Obzor, 1987, s. 163, č. 234.

37 NAGY, Imre – DEÁK, Farkas – NAGY, Gyula (eds.). *Hazai okleveltár 1234–1536*. Budapest 1879, s. 139-140, č. 139.

38 MARSINA, ref. 26, s. 148, č. 190.

39 SEDLÁK, Vincent (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae II*. Bratislava: Veda, 1987, s. 152, č. 312.

40 SEDLÁK, ref. 39, s. 259, č. 563.

zlatých.⁴¹ V tom istom roku Ladislav zo Šaroviec získal hradné panstvo Levice. Medzi majetkami panstva sa uvádzajú mýta v mestečku Levice (*oppidum Leva/Lewa*), Mýtnych Ludanoch (*Lwdan/Ladaan*), v Gondove (*Solmos/Soolmus*), Jabloňovciach (*Almas*), Starom Tekove (*Bors*) a Bátoviach (*Baath*).⁴² Roku 1424 patrili výnosy z nich jeho synovi Petrovi Čechovi z Levíc. Mýto v Leviciach (*Lewa*) sa vyberalo na komunikácii z Podlužian (*Podlosan*) do Krškán (*Keresken*). V tom istom dokumente je spomenutá stará mýtnica v Mýtnych Ludanoch, kde platili pocestní, ktorí išli zo Santovky (*Zantho*) do Zbrojníkov (*Fegvernek*) a Juru nad Hronom (*Zenthgywrgh*) a tí, ktorí smerovali zo Zbrojníkov do Starého Tekova (*Bors*). V Gondove sa vyberalo mýto na ceste zo Žemberoviec (*Sember*) do Kmeťoviec (*Dysnos*) a na komunikácii, ktorá viedla cez Pukanec (*Bakabanya*) do Jabloňoviec (*Almas*). Mýto sa v Starom Tekove v roku 1424 platilo na komunikácii do Loku (*Lewk*) a Kalnej nad Hronom (*Kalna*) na ceste zvanej Chakutha, ktorá viedla do Dubnice nad Váhom (*Dobnycha*). Od platenia mali byť oslobodení richtári z celej Tekovskej stolice, ktorí do Starého Tekova prinášali peniaze z kráľovskej dane a desiatkov („*omnes villici prescripti totius Comitatus, qui pecunias lucri Camere aut decimas in dictam Bors importarent*“).⁴³ Peter Čech z Levíc si nechal potvrdiť držbu Levického panstva aj s mýtami v roku 1428.⁴⁴ Čechovci nemali právo na celé mýta. O podiely z mýt viedli spory s opátstvom vo Svätom Beňadiku. Opátstvo vo Svätom Beňadiku viedlo spor o podiel na mýte v Starom Tekove s Petrom Čechom z Levíc i s jeho potomkami.⁴⁵ Roku 1489 opäť Ján obvinil Jána Čecha pred krajinským sudcom Štefanom Bátorim zo zničenia niekoľkých majetkov a obsadenia tretiny z mýt patriacich kláštoru v Mýtnych Ludanoch, Starom Tekove, Gondove a v Jabloňovciach. Opäť na-

41 Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Budapest, Diplomatikai Levéltár (ďalej MNL OL DL) 7363; MÁLYUSZ, Elemér (ed.). *Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1951, s. 36–37, č. 378. Juck chybné uvádza, že si mýto prenajali mešťania zo Štvrtka (dnes Nový Tekov). JUCK, ref. 1, s. 261.

42 MNL OL DL 30301, 65807; MÁLYUSZ, ref. 41, s. 50, č. 517. Gondovo je dnes súčasť Novej Dediny. Ladislav zo Šaroviec je zakladateľ rodu Čechovcov z Levíc.

43 TELEKI, József. *Hunyadiak kora Magyarországon Oklevéltár XII*. Pest 1857, s. 368, č. 759; TÓTH, Norbert C. – NEUMANN, Tibor (eds.). *Zsigmondkori oklevéltár XI. (1424)*. Budapest: Magyar Országos Levéltár, 2009, s. 478–479, č. 1170. ISBN 9789636312060. Kmeťovce sú dnes súčasťou Drženíc a do roku 1948 sa nazývali Disznós. Pozri MAJTÁN, Milan. *Názvy obcí Slovenskej republiky: Vývin v rokoch 1773 – 1997*. Bratislava: Veda, 1998, s. 75. ISBN 9788022405302. Imre Bakács mylne predpokladal, že je to zaniknutá dedina v blízkosti Bátoviec. BAKÁCS, István. *Hont vármegye Mohács előtt*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971, s. 112.

44 MNL OL DL 71946.

45 KERESTES, Peter. (Mesto) Starý Tekov v stredoveku. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav a kol. *Starý Tekov – Monografia obce*. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 68. ISBN 9788097171285.

koniec prenechal Jánovi Čechovi v dokumente uvedené majetky do dedičnej držby.⁴⁶ Tretinu vlastnilo aj v roku 1493.⁴⁷ V urbári panstva Levice z roku 1554 sa uvádza mýto v Bátovciach, Leviciach a Mýtnych Ludanoch. Tu sa dozvedáme aj prvé mená mýtnikov. V Bátovciach to bol Stanislav Mýtnik (*Theloniator*) a v Leviciach Emericus Barbel.⁴⁸ Mýto v Starom Tekove a Leviciach sa spomína aj v nasledujúcich storočiach.

Napríklad v roku 1724 boli schválené pre mostné mýto v Starom Tekove mýtné tarify podľa mýta vyberaného na moste v Seredi. Štefan Vereš z Nového Tekova získal v tomto roku do prenájmu mýto za 150 zlatých ročne a musel sa zaviazat', že bude opravovať most.⁴⁹ Existencia mýta v Leviciach je doložená tiež až do 18. storočia. Roku 1725 prisľúbili Esterháziovci, majitelia levického panstva, obyvateľom Levíc, že znížia prenájom mýta na 150 zlatých. Mešťania mali udržiavať mosty.⁵⁰ Boglárka Wiesz predpokladá, na základe interpolovania listiny Štefana V. z roku 1270, existenciu mýta v Jablňovciach v 13. storočí.⁵¹ V blízkosti Novej Dediny sa nachádzajú Bátovce, kde je doložená aj existencia mýtnice. Prvýkrát sa o nej zmieňuje listina v roku 1318,⁵² následne v roku 1320⁵³ a neskôr sa uvádza viackrát v 15. storočí.⁵⁴

V oblasti stredného Pohronia viedlo opátstvo vo Svätom Beňadiku niekoľko sporov o mýta vo Voznici, Hliníku a Svätom Kríži. Napríklad v roku 1237 sa spomína spor so Zvolenskou stolicou. Tamojší župan musel vrátiť čiastky z týchto mýt svätobeňadickému opátovi.⁵⁵ Roku 1344 sa opát Sigfríd sťažoval, že Imrich Beše, kastelán v Leviciach, preložil mýto na Hrone z Voznice (*Goznach*) do Žarnovice (*Sernouch*) a z Hliníka (*Gelednek*) do Ladomerskej Viesky

46 BOTKA, Tivadar. *Bars vármegyé hajdan és most. I. Regesták és okmányok. II. osztály. Latin okmányok*. Pest 1868, s. 105-107, č. 83. Ján Lukačka namiesto Gondova pod označením Solymos chybné uvádza Sokolníky v Tekovskej župe. LUKAČKA, Ján. *Levice v stredoveku*. In ŠVOLIKOVÁ, Marta (ed.). *Monografia mesta Levice*. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2010, s. 45. ISBN 9788089151271.

47 Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Budapest, Diplomatikai Fényképgyűjtemény (ďalej MNL OL DF) 237148.

48 MARSINA, Richard – KUŠÍK, Michal. *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku. Zv. 1. (16. storočie)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959, s. 172, 187, 189.

49 KERESTEŠ, Peter. *Starý Tekov v období osvietenských reforiem*. In BÁTOVSKÁ, Jarmila – KINČOK, Branislav a kol. *Starý Tekov – Monografia obce*. Starý Tekov: Obec Starý Tekov, 2014, s. 110. ISBN 9788097171285.

50 DÓKA, Klára. *Levice za Esterháziovcov, 1688 – 1867*. In ŠVOLIKOVÁ, Marta (ed.). *Monografia mesta Levice*. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2010, s. 61. ISBN 9788089151271.

51 WEISZ, ref. 2, s. 52.

52 SEDLÁK, ref. 39, s. 152, č. 312.

53 SEDLÁK, ref. 39, s. 259, č. 563.

54 BAKÁCS, ref. 43, s. 52.

55 MARSINA, ref. 36, s. 19, č. 26.

(*Lodomer*).⁵⁶ Roku 1388 sa mýto vo Svätom Kríži (*Keresthwr*) spomína medzi majetkami hradu Šášov spolu s mýtnicami v Hliníku nad Hronom (*Gelethnec*), Hokovciach (*Egheg*), Ladomerskej Vieske (*Ladamina*), Trnavej Hore (*Tornaua*).⁵⁷ Roku 1391 sú ako majetok neďalekého hradu Révištie (*castrum Reche*), ktorý kráľ Žigmund Luxemburský daroval Ladislavovi zo Šaroviec, doložené mýta v Novej Bani (*Wybanya*) a v Žarnovici (*Sernolcza*).⁵⁸ Mýto v Novej Bani sa uvádza už v roku 1388, keď ho Žigmund Luxemburský daroval grófom Frankovi a Šimonovi zo Sečian.⁵⁹ O rok neskôr vznikla listina, na základe ktorej sa predpokladá, že mýtnica existovala v dolnej časti mesta.⁶⁰ Roku 1417 sa priamo uvádza mýtna stanica (*domus tributaria in Ujbánya*).⁶¹ Mýto v Novej Bani sa uvádza ako „staré“ tiež v roku 1424. V rovnakej listine je aj zmienka o mýte v Žarnovici, ktoré patrilo Petrovi Čechovi a vyberalo sa na ceste z Veľkého Poľa (*Velykapolya*) do Novej Bane.⁶² Roku 1427 sa mýto v Novej Bani spomína medzi mýtami, ktoré získal Peter Čech z Levíc od Žigmunda Luxemburského.⁶³ O dva roky neskôr protestovalo opátstvo vo Svätom Beňadiku proti zabratiu mýt v Novej Bani a Žarnovici i v Hontianskej stolici práve Petrom Čechom z Levíc. Roku 1466 boli mýta opäť vo vlastníctve opátstva, proti čomu protestoval syn Petra Čecha Ladislav. Roku 1493 sú mýta potvrdené ako majetok opátstva vo Svätom Beňadiku. O dva roky neskôr Ján a Blažej, príbuzní Urbana z Lúče, sa spomínajú ako majitelia revíštského hradného panstva spolu s mýtami v Novej Bani a Žarnovici.⁶⁴ Najstarší údaj o mýte platenom vo Zvolene (*tributum in Antiquo Zolyo*) pochádza z roku 1346.⁶⁵ Roku 1393 boli účastníci jarmoku vo Zvolene oslobodení od platenia mýta v okruhu dvoch míľ, konkrétne v mýtniciach pod hradmi Dobrá Niva (*Dobronya*) a Zvolen (*Zoliensi*), v Pliešovciach (*Pelsewlch*), Zvolenskej Slatine (*Salathna*), Ostrej Lúke (*Oztralika*), Dolnej Trnávke (*Thirna*) a v Šášovskom Podhradí (*prope castrum Saskew*). Listina obsahuje aj údaj, že mýto sa v spomínaných lokalitách vyberalo už predtým.⁶⁶ Toto privilégium je

56 DEDEK, Ludovicus Crescens (ed.). *Monumenta ecclesiae Strigoniensis III*. Strigonii 1924, s. 541, č. 712.

57 MÁLYUSZ, ref. 41, s. 45, č. 468.

58 MÁLYUSZ, ref. 41, s. 239, č. 2161.

59 MÁLYUSZ, ref. 41, s. 78, č. 780.

60 *In una parte finali civitatis nostrae Kunigsperg*. MNL OL DL 7405; 7554.

61 MNL OL DL 10561.

62 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 478, č. 1170.

63 MNL OL DL 87998.

64 MNL OL DL 18542; 20288. ZREBENÝ, Alexander a kol. *Dejiny Novej Bane*. Martin: Osveťa, 1986, s. 56.

65 MALINIAK, Pavol. *Človek a krajina Zvolenskej kotliny v stredoveku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta humanitných vied, 2009, s. 216. ISBN 9788080839147.

66 MÁLYUSZ, ref. 41, s. 336, č. 3037.

obsiahnuté aj v neskorších confirmáciách z rokov 1412, 1478 a 1519.⁶⁷ Ďalšia zmienka o mýtnych staniach na území stredného Pohronia pochádza z roku 1424, keď kráľovná Barbora dostala ako dar rozsiahle majetky od manžela Žigmunda Luxemburského. Patrili k nim aj hradné panstvá Zvolen, Dobrá Niva, Vígľaš, Slovenská Ľupča a Šášov. V dokumente sa uvádzajú konkrétne mýta pri hrade Vígľaš, v mestách Dobrá Niva, Slovenská Ľupča a v dedinách Badín (*Bagyon*), Ladomierska Vieska (*Ladamer*), Ostrá Lúka (*Oztralwka*) a Trnavá Hora (*Wamostharnoka*).⁶⁸ Zmienka o mýte v Ostrej Lúke sa v poslednom období dáva do súvisu s blízkym hradom Peťuša. Nasvedčuje tomu mohutné opevnenie, bohatá materiálna kultúra s dokladmi o diaľkovom obchode, vhodné situovanie hradu nad brodom Hrona a v blízkosti starých ciest. Stavba vznikla koncom 13. storočia a využívala sa do prelomu 15./16. storočia (prípadne v prvej polovici 16. storočia). Naposledy sa tunajšia mýtnica spomína v roku 1548.⁶⁹ V blízkosti Banskej Bystrice sa rokoch 1551 a 1571 spomína mýto v Kráľovej. Mesto nemuselo platiť zvolenskému kastelánovi, pretože mešťania boli oslobodení od poplatkov na ňom. Podľa názoru Pavla Maliniaka sa sem mýtnica presunula z Badína.⁷⁰ O mýte, ktoré sa vyberalo v Slovenskej Ľupči, svedčia aj sťažnosti bansko-bystrických mešťanov. Roku 1524 protestoval Wolfgang Glogniczer z Banskej Bystrice voči Damiánovi Dócimu, vlastníkovi panstva Slovenská Ľupča. Dóciho ľudia totiž vymáhali od neho na mýte v Slovenskej Ľupči poplatok z nákladu železa prepravovaného po ceste i po rieke Hron.⁷¹ Od roku 1454 inkasovali mýtné poplatky od kupcov prechádzajúcich popri zámku Vígľaš jeho majitelia Juštovci.⁷²

Na hornom Pohroní pribudla v 16. storočí mýtnica v meste Brezno, ktoré dostalo v roku 1569 privilégium od Maximiliána II. (1564 – 1576). Tu sa konkrétne píše, že mesto môže pri mostoch zriadiť mýtné stanice a vyberať od každého koňa a záprahové dobytky po jednom denári.⁷³

67 MNL OL DF 268920; 268921; 268965.

68 WENZEL, Gusztáv. Okmányi adalék. Borbála és Erszébet Magyar királynék birtokárol. In Magyar történelmi tár. 12. Pesten 1863, s. 274-275, č. 2.

69 PAŽINOVÁ, Noémi Beljak. Vrcholnostredoveký hrad Peťuša. In *Archaeologia historica*, 2017, roč. 42, č. 2, s. 453-455, 464. ISSN 0231-5823; PAŽINOVÁ, Noémi Beljak – RAGAČ, Radoslav. Hrad Peťuša – šľachtické sídlo alebo mýtna stanica? Konfrontácia archeologických a historických prameňov. In *Archaeologia historica*, 2018, roč. 43, č. 1, s. 187-201. ISSN 0231-5823.

70 MALINIAK, ref. 65, s. 216. Kráľova je dnes súčasťou Banskej Bystrice.

71 MATULAY, Ľubor (ed.). *Mesto Banská Bystrica. Katalóg administratívnych a súdnych písomností. (1020) 1255 – 1536. I.* Bratislava: Archivná správa MV SSR, 1980, s. 183, č. 568; s. 193, č. 592.

72 ĎURKOVÁ, Mária. Sídlikové pomery na Vígľašskom panstve do začiatku 16. storočia. In *Historický časopis*, 1993, roč. 41, č. 1, s. 32. ISSN 0018-2575.

73 LACKO, Richard. Kapitoly zo starších dejín mesta. In ŠTULRAJTEROVÁ, Anna – WEISS,

Mýtné pomery na Požitaví

Komunikácie v oblasti Požitavia zabezpečovali prepojenie Pohronia a Ponitria. Týmto regiónom viedla aj významná medzinárodná spojnica označovaná aj ako Česká cesta. Práve na nej sa v Dvoroch nad Žitavou (*villa Wduord*) vybrali mýtné poplatky. Zmienka o výbere mýta sa nachádza v dokumente z roku 1229. Spomína sa v ňom, že uhorský panovník Ondrej II. oslobodil tamajších poddanych svätobeňadického opátstva od platenia polovice mýta.⁷⁴ Roku 1256 kráľ Belo IV. daroval mýto (*tributum de Vduord*) komesovi Sebretovi.⁷⁵ Od neho ho získalo ostrihomské arcibiskupstvo, ktoré zabralo aj majetky opátstva v Hronskom Beňadiku. Proti tomuto opátstvu neúspešne protestovalo.⁷⁶ Roku 1336 sa uvádza, že mýto z obchodných vozov sa má vyberať aj v Dvoroch nad Žitavou.⁷⁷ Ďalšie mýtné stanice na Požitaví sa nachádzali v Mani a Vajke nad Žitavou (*Manya, Woyk*),⁷⁸ o čom svedčí listina kráľovnej Márie z roku 1386, ktorou Blažej Forgáč získal do držby hradné panstvo Gýmeš.⁷⁹

Obidve sa spomínajú tiež v roku 1424, keď sa uskutočnila revízia mýtnych staníc v Nitrianskej stolici. Vieme tiež, na akej konkrétnej ceste sa mýto vyberalo. V Mani (*Manya*) príjem z mýta mal Peter Forgáč a vyberalo sa na ceste z Nitry (*Nyttria*) cez zem Agač (*Agoch*) do Ostrihomu (*Strigonyo*). Takisto je uvedený ako vlastník mýta vo Vajke, kde platili poceršní, ktorí išli po komunikáciách zo Šintavy (*Sempthe*) do Hronského Beňadika (*Sancti Benedicti*) a z Komjatic (*Kompyati*) do Vrábel (*Werebel*).⁸⁰ Roku 1318 sa spomína mýto v Klasove (*Kaloz*).⁸¹ Roku 1424 tam mýtné poplatky vybrali Forgáčovci. Bolo to na ceste, ktorá smerovala zo Žirian (*Syre*) cez Kolíňany (*Kolon*), Pohranice (*Pogran*) a Klasov (*Kaloz*) do Komjatic (*Kompyati*).⁸² Mýto sa vyberalo v roku 1424 tiež vo Vrábľoch (*Verebel*) na ceste v smere z Tekovských Lužianok (*Sarlo*) do Tehly (*Thuhul*).⁸³ V neďalekej Novej Vsi nad Žitavou (*Wjfalú*) sa mýto spomína

Ján (eds.). *Brezno v premenách času*. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2005, s. 31. ISBN 8089151078.

74 MARSINA, ref. 26, s. 250, č. 347.

75 MARSINA, ref. 36, s. 388, č. 557.

76 JUCK, Lubomír. Majetky hronskobeňadického opátstva do roku 1235. In *Historické štúdie*, 1973, roč. 18, s. 135-136.

77 *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov IV. Pod vládou anjouovských kráľov*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2002, s. 109, č. 28. ISBN 8088878721.

78 Vajka nad Žitavou sa v roku 1960 zlúčila s Martinovou do obce Lúčnica nad Žitavou.

79 MNL OL DL 58652. FEJÉR, György (ed.). *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus X/I*. Budae 1834, s. 281, č. 144.

80 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 537, č. 1348. Agač je dnes súčasťou Úľan nad Žitavou.

81 SEDLÁK, ref. 39, s. 152, č. 312.

82 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 537, č. 1348.

83 TELEKI, József. *Hunyadiak kora Magyarországon XII*. Pesten 1857, s. 366, č. 759; TÓTH –

v rokoch 1386 a 1424, keď bolo súčasťou hradného panstva Gýmeš. Vyberalo sa na komunikácii do Zlatých Moraviec (*Marothi*), kde sa mýtné poplatky vyberali už pred rokom 1386.⁸⁴ Výber mýta v Zlatých Moravciach je doložený aj v roku 1400. Podľa svedectva Mikuláša Forgáča vtrhli vtedy do Zlatých Moraviec Ján a Ondrej z Topoľčianok spolu s Petrom Rufusom, pričom zranili miestneho mýtnika Vavrinca a vzali mu dobrého koňa i 100 dukátov. Zaujímavá je aj zmienka o tom, že na obranu mýtnika vystúpili zlatomoravské ženy a deti, ktoré sa tam zhromaždili.⁸⁵ Medzi príslušenstvom hradného panstva Hrušov sa uvádzajú Jedľové Kostolany s mýtom (*Fenyukoztolyan/Koztolyan*), Žikava s mýtom (*Zykwa/Sykwa*) a Hostie s mýtom (*Kerezthur*) v rokoch 1388, 1423 a 1424.⁸⁶ V Jedľových Kostolánoch sa nachádza pozostatok stredovekej veže nazývanej Živánska veža (Turňa), ktorá je situovaná v blízkosti cesty z Obýc cez Veľkú Lehotu do Novej Bane. Martin Bóna túto stavbu stotožňuje práve s mýtnou stanicou, ktorá sa v Jedľových Kostolánoch spomína v stredovekých listinách až do roku 1496, pričom predpokladá, že bola postavená najneskôr v poslednej tretine 14. storočia.⁸⁷ Roku 1424 sa uvádza, že mýto sa vyberalo na ceste z Veľkých Uheriec (*Nagugroch*) do Novej Bane (*Uybanya*).⁸⁸

V tomto dokumente sa spomína, že v Žikave sa vyberalo mýto na ceste, ktorá viedla zo Zlatých Moraviec (*Maroth*) cez Hostovce (*Geztheud*) a Mankovce (*Maykoch*) do Zlatna (*Zalakna*).⁸⁹ V západnej časti horného Požitavia sa vyberalo mýto v Chrašťanoch (*Herestyen*). Zmienka o tom pochádza z roku 1386, keď sa obec s mýtom uvádza ako súčasť panstva Gýmeš.⁹⁰ Pôvodne však príjmy z tunajšieho mýta patrili Nitrianskej diecéze. Dokazuje to sťažnosť nitrianskeho biskupa Jána z roku 1318 na Matúša Čáka Trenčianskeho, ktorý sa mal zmocniť tiež tamajšieho mýta (*Hyrishan*).⁹¹ Podľa zoznamu mýtnych staníc z roku 1424 sa mýto na komunikácii zo Zlatých Moraviec (*Maroth*) do Jelenca (*Gymes*) a Kolíňan (*Kolon*) platilo v Chrašťanoch.⁹²

NEUMANN, ref. 43, s. 477, č. 1170.

84 MNL DL 58652; FEJÉR, ref. 79, s. 281, č. 144; TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 477, č. 1170.

85 MÁLYUSZ, Elemér (ed.). *Zsigmondkori oklevéltár II/1 (1400–1406)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1956, s. 49, č. 395.

86 MÁLYUSZ, ref. 41, s. 50, č. 502; TÓTH, Norbert (ed.). *Zsigmondkori oklevéltár X. (1423)*. Budapest: Magyar Országos Levéltár, 2007, s. 501–505, č. 1275. ISBN 9789636311940; TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 477–479, č. 1170.

87 BÓNA, Martin. *Živánska veža v chotári Jedľových Kostolian*. Dostupné na: <<http://www.leustach.sk/zivanska-veza/zivanska-veza-historia>> [cit. 2018-09-10].

88 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 478, č. 1170.

89 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 478, č. 1170.

90 MNL DL 58 652. FEJÉR, ref. 79, s. 282, č. 144.

91 SEDLÁK, ref. 30, s. 152, č. 312.

92 TÓTH – NEUMANN, ref. 43, s. 477, č. 1170.

Záver

Písomné pramene svedčia o výbere mýta na Pohroní a Požitaví až v období panovania Arpádovcov. Možno predpokladať, že na území dnešného Slovenska sa výber cestného mýta uskutočňoval na 200 lokalitách. Nárast zmienok o mýtnych staniach v 14. storočí, keď je v dokumentoch doložených 100 lokalít, súvisí nielen s rozvojom infraštruktúry a osídlenia, ale aj s hospodárskym progresom, stabilizáciou obchodných vzťahov a zvýšenou mobilitou rôznych spoločenských vrstiev.⁹³ Rozmiestnenie mýtnych staníc na Pohroní a Požitaví indikuje trasu nadregionálnych komunikácií, ktoré sa tiahli Uhorským kráľovstvom a spájali ho so susednými krajinami. Zachované písomné pramene svedčia o tom, že každá mýtnica mala presne určené trasy komunikácií, na ktorých mohla vyberať poplatok od pocesťných. Väčšina mýtnych staníc je doložená v dokumentoch až v 14. a 15. storočí. Možno však vysloviť predpoklad, že na niektorých mýtniciach sa poplatky vyberali už predtým. V skúmanom období sa pre označenie konkrétneho mýta používa všeobecný termín *theoloneum* alebo *tributum*. Ide o potvrdenie práva na jeho výber. Len v ojedinelých prípadoch sa zmieňuje výška poplatku. Na niektoré významné mýtné stanice (napr. Starý Tekov) si robilo nárok viacero vlastníkov. Najviac mýtníc je doložených na strednom Pohroní, čo jednoznačne súvisí s bohatou stredoslovenskou banskou oblasťou. Na Požitaví boli dôležitými dopravnými uzlami Dvory nad Žitavou, Vráble a Zlaté Moravce, kde sú priamo doložené mýtné stanice. Významné miesto v cestnej sieti tejto oblasti zohrávali tiež hrady Jelenec (Gýmeš) a Hrušov, o čom svedčí rozmiestnenie niektorých mýtníc v ich blízkosti.

* Štúdia bola vypracovaná v rámci projektu VEGA č. 1/0040/18 *Stredoveké historické cesty na juhozápadnom Slovensku v kontexte stredoeurópskej dopravnej siete a ich odkaz pre súčasnosť* na Ústave pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, Filozofická fakulta UKF v Nitre a VEGA 1/0006/18 *Imago episcopi – moc biskupa a jej prezentácia v stredoveku* na Katedre histórie, Filozofická fakulta UKF v Nitre.

Doc. PhDr. Peter Ivanič, PhD.

Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda

Filozofická fakulta UKF v Nitre

Štefánikova 67, 949 74 Nitra

Slovenská republika

e-mail: pivanic@ukf.sk

93 IVANIČ, Peter. *K problematike cestného mýta na území dnešného Slovenska v stredoveku*. Nitra 2018, s. 15. Nepublikovaná inauguračná prednáška.